

Luke 9

Betzy Kjelsberg (1866 – 1950) – politiker og fabrikkinspektør fra Svelvik

I forbindelse med Betzy Kjelsbergs 80-årsdag gjorde NRK et intervju med henne. Da journalisten spurte om hvordan hun hadde hatt tid til å gjøre alt det hun hadde gjort, kom svaret raskt: «Mitt ordspråk har alltid vært: Heng i, Betzy!».

Å si at Betzy Kjelsberg brukte livet sitt på å henge i, er muligens tidenes underdrivelse. Før hun døde, 83 år gammel, hadde Betzy Kjelsberg sørget for at norsk arbeidsliv var blitt tryggere for alle, hun hadde avskaffet barnearbeid, fått kvinner inn i ledelsen i Barnevernet og Arbeidstilsynet, hun hadde vært aktiv i kampen for kvinners stemmerett og 70 år gammel kastet hun seg inn i motstandsbevegelsen da Tyskland okkuperte Norge. Betzy Kjelsberg sørget på alle måter for å forlate verden i bedre stand enn den var da hun kom hit.

«Hvorfor har vi kvinner kjempet for samme rett som menn til å utføre våre plikter som samfunnsborgere? Fordi vi mener at hvis kvinnene sammen med menn kan få være med og bygge landet under fullt ansvar, vil det bli til beste for en fredelig utvikling mellom klassene.»

Betzy Kjelsberg, Kvinnens kamp for likestilling (1934)

Betzy Kjelsberg ble født i 1866, i en tid da norske kvinner ikke ble ansett som myndige, og var under enten sin fars- eller sin ektemanns verge. Så da Betzy Kjelsbergs skotske mor giftet seg med Kjelsbergs norske far ble hun fratatt statsborgerskapet sitt, og ble norsk.

Fram til 1924 var det sånn i Norge at statsborgerskapet fulgte mannen, og kvinner som giftet seg med menn av annen nasjonalitet enn dem selv mistet statsborgerskapet sitt.

I 1882 ble det tillatt for norske kvinner å ta artium, og året etter flyttet Betzy Kjelsberg til Kristiania for å delta på Norges første artiumkurs for kvinner.

Det var seks kvinner på kurset, disse seks slo seg sammen og dannet Norges første kvinnesaksforening, Diskusjonsforeningen Skuld – forløperen til Norsk Kvinnesaksforening – foreningen skulle «virke for at skaffe Kvinden den hende tilkommende Ret og Plads i Samfundet».

Betzy Kjelsberg ble i denne perioden nær venn med Gina Krog og Aasta Hansteen, et vennskap hun fortsatte å pleie etter at hun flyttet fra hovedstaden til Drammen og fikk sitt første barn.

Utover på 1880-tallet fortsatte Kjelsbergs politiske engasjement å vokste, og hun var med på å danne Kvindestemmeretsforeningen (1885), Kvinnelig Handelsstands forening (1894), Drammen Kvinnesaksforening (1896), Drammen husmorskole (1899), Drammens Sanitetsforening (1899), Drammen Kvinneråd (1903) og Norske Kvinders Nasjonalråd (1904). Dette gjorde Betzy Kjelsberg samtidig som hun oppdro seks barn og var regnskapsfører og sekretær for sin, smått ubrukelige og litt fordrukne, advokat-mann.

I 1905 ble Betzy Kjelsberg valgt inn i kommunestyret i Drammen, for Avholdspartiet. På dette tidspunktet var mindre enn 1 % av Norges folkevalgte kvinner. Kjelsberg var egentlig medlem av Venstre, men da de ikke ville ha henne som førstekandidat på lista gikk hun til Avholdspartiet, selv om Kjelsberg ikke på noen som helst måte var avholds, hun var bare veldig interessert i politikk.

Som kommunestyrerepresentant i Drammen fremmet Betzy Kjelsberg flere saker som hadde vært oppe til diskusjon i kvinnesaksforeningene. Kjelsberg jobbet for å få inn kvinnelige representanter i råd og utvalg, hun reiste forslag om at kvinner skulle velges til domsmenn i lagretten, hun sørget for at det kom kvinner inn i Vergerådet (forløperen til Barnevernet), hun reiste forslag om at Drammen skulle ansette en kvinnelig politibetjent og hun ba om at det skulle stemmes for å få kvinner inn i Fabrikktilsynet (forløperen til Arbeidstilsynet).

Kjelsbergs krav om kvinner i Fabrikktilsynet møtte motstand fra borgermesteren i Drammen. Loven var helt tydelig, mente han, der stod det, svart på hvitt, at det bare var menn som kunne oppnevnes til Fabrikktilsynet. Kjelsberg mente at «menn», slik det var skrevet i lovverket, var i betydningen menneske.

Saken endte til slutt i Justisdepartementet der Betzy Kjelsberg vant fram med sitt standpunkt, og i 1908 ble Betzy Kjelsberg, som første kvinne, valgt inn i Fabrikktilsynet. Året etter ble det besluttet at det skulle ansettes en kvinnelig Fabrikkinspektør, og med det ble Betzy Kjelsberg Norges første, og i veldig mange år eneste, kvinnelige Fabrikkinspektør.

På denne tiden var Norge, sammen med Irland, det landet i Europa med flest barnearbeidere. Dette på tross av at det i 1892 hadde blitt ulovlig for barn under 12 år å arbeide på fabrikk. Og det var fabrikkene som ansatte kvinner og barn – bomullsspinnerier, cellulosefabrikker, veverier, tekstilfabrikker, skofabrikker, tobakk- og fyrstikkfabrikker, nærings- og nytelsesmiddelfabrikker og bakerier – som ble Betzy Kjelsbergs ansvarsområde.

Betzy Kjelsberg arbeidet som Fabrikkinspektør i 26 år. I disse årene reiste hun Norge på kryss og tvers, hun besøkte over 2000 fabrikker, snakket med fabrikkledere, skrev rapporter, jaget barn ut av de farlige fabrikkene, hun holdt foredrag og ordnet opp i ulovlige forhold. Kjelsberg arbeidet utrettelig for anstendige arbeidsforhold for alle arbeidere, og for at menneskers arbeid ikke skulle gå utover helse eller verdighet. Etter et besøk gruvene i Sulitjelma stilte hun blant annet krav om at kvinnene som jobbet på kjøkkenet skulle slippe å sove på rom med de mannlige gruvearbeiderne – og sånn ble det.

I 1919 ble Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) opprettet som en del av FN. ILOs oppgave er «Å fremme sosial rettferdighet og internasjonalt anerkjente menneske- og arbeidsmarkedsrettigheter», og i 1969 mottok de Nobels fredspris for arbeidet sitt. Da ILO arrangerte sin første arbeidskonferanse, i Washington i 1919, var 123 delegater fra 40 land representert, blant dem Betzy Kjelsberg fra Norge, og hun ble den første kvinnen som talte til ILO.

Når kvinner får makt bruker de den ofte, og oftere enn menn, til å lage ordninger som kommer hele samfunnet til gode. Betzy Kjelsberg brukte sin makt til å trygge hverdagen til norske fabrikkarbeidere, til å stanse barnearbeid og til å skape en verdig og trygg arbeidshverdag for kvinnelige arbeidere.

I forbindelse med Betzy Kjelsbergs 80-årsdag gjorde NRK-radio et intervju med jubilanten. Her snakker hun blant annet om vennskapet med Aasta Hansteen.

<https://www.nb.no/items/10fc197ee595b7b10ec0d311497f2fca>

Det finnes dessverre ikke noe opptak (i alle fall ikke som vi har klart å finne) av radioforedraget «Kvinnens kamp for likestilling» som Betzy Kjelsberg holdt i 1934. Men her finner du en skriftlig versjon

<https://virksommeord.no/?t=6243>

For å markere det som ville ha vært Betzy Kjelsbergs hundreårsdag laget NRK-radio dette nydelige programmet

<https://www.nb.no/items/c1aa3c17abc190fa744f76947432601f>

Betzy Kjelsberg preget forsiden av Equal Rights, 6. juni, 1925.

https://vtext.valdosta.edu/.../ms144_equal-rights...

Foto: Ukjent/Nasjonalbiblioteket

Gleditsch-prosjektets julekalender er laget i samarbeid med [Soroptimist International Norway](#), [Stiftelsen Dam](#) og [Kulturrådet](#)

